

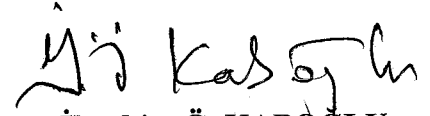

Prof. Dr. İbrahim Ö. KABOĞLU
İstanbul Milletvekili
Anayasa Komisyonu Üyesi

57257

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 96 ve 99'uncu maddelerine uygun olarak **T.C. Adalet Bakanlığı'na** iletilmesi ve Sayın Bakan tarafından yazılı olarak yanıtlanması için gereğinin yapılmasını arz ederim.05.01.2022

İbrahim Ö. KABOĞLU
İstanbul Milletvekili

15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası 20 Temmuz tarihinde üç ay için ilan edilen olağanüstü hal (OHAL), 19/07/2018 tarihinde sonlandı. Bu dönemde 37 OHAL kanun hükmünde kararnamesi (KHK) ilan edildi. Anayasal olarak esasen “olağanüstü hali gerektiren durumlar” ile sınırlı olması gereken OHAL KHK’leri, olağan hukuk düzenine ilişkin köklü değişikliklere yol açtı. OHAL KHK’leri ek çizelgelerinde yalnızca ad yazılma ile; 125.678’i kamu görevinden çıkarma, 3.213’ü rütbe alma, 270’i yurt dışı öğrencilikle ilişik kesme ve 2.761’i kurum ve kuruluş kapatma olmak üzere, toplam 131.922 tedbir işlemi gerçekleştirildi. İnsanların pasaportlarına el konuldu, çalışma haklarını kullanmaları engellendi. Mağdurların mahkemeye erişim ve savunma hakları ellerinden alınarak; hak sınırlamaları, olağanüstü hal devresinin sonrasına taşınmak suretiyle, sürekli kılındı.

Mahkemeye erişim haklarından mahrum bırakılan mağdurlar için, 2 Ocak 2017 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla çıkarılan ve 23/01/2017 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 685 sayılı “Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile, tek başvuru yolu olarak, Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu (OHALİİK) oluşturulmuştur. 22/02/2017’de, dönemin –ek çizelgede yer alan adları basından öğrendiklerini itiraf eden- Başbakanı tarafından, söz konusu Komisyon’un “birkaç haftaya uygulamaya geçeceği” belirtilmiştir. Fakat Komisyon, ilk başvuruları, Başbakan’ın beyanından tam beş ay sonra, 17/07/2017’de almaya başlamıştır. İki yıl süre faaliyet göstermesi öngörülen Komisyon’un görev süresi, önce Ocak 2019, sonra Ocak 2020 ve son olarak da Ocak 2021 itibarıyla birer yıl uzatılmıştır.

Komisyon, 28/10/2021’de internet sitesi üzerinden yaptığı duyuruyla, kendisine yapılmış toplam başvuru sayısının 126.758 olduğunu belirtmiştir. Hakkında OHALİİK kararı verilen başvuru sayısı 118.415 iken, incelemesi halen devam eden 8.343 başvuru bulunmaktadır. Verilen kararların 15.050’si kabul, 103.365’i ise ret yönünde olup, kabul kararlarının 61’i kapatılan kurum ve kuruluşların açılmasına ilişkindir. İncelenen dosyaların yaklaşık %12’si olumlu sonuçlanmıştır.

Hakkında hiçbir soruşturma veya kovuşturma olmayan ya da takipsizlik veya beraat kararı verilen çok sayıda mağdur, Komisyon'dan ret yanıtı almıştır. Ret kararlarından kaçının mahkûm olmamış kişilere ilişkin olduğunu belirleyebilmek de mümkün değildir. KHK ek listelerine eklenmelerine sebep olmuş iddialar açısından mahkeme önünde aklanmış olanların, bu duruma rağmen hangi gerekçelerle kamu görevine dönüşlerinin engellendiğinin ve OHAL Komisyon'unun kararlarını hangi ölçütlere göre aldığıının anlaşılması da olanaksızdır.

Anayasa Mahkemesi, 25/07/2019 tarihli Fusun Üstel ve diğerleri kararı ile, çok sayıda akademisyenin OHAL KHK'leriyle kamu görevinden ihraçlarına gerekçe gösterilen "*Barış İçin Akademisyenler Bildirisi*"nin ifade özgürlüğü kapsamında yer aldığına hükmetmiştir. Bunun akabinde, barış akademisyenleri davaları, ilgili ağır ceza mahkemelerinde beraat kararları ile sonuçlanmıştır. OHALİİK'in, hukuken, anılan AYM kararı sonrasında ve en geç ilgili ağır ceza mahkemelerinin aklama kararlarının hemen sonrasında, üniversiteden uzaklaştırılmalarına dayanak olan ifade açıklamasının suç oluşturmadığı yargı tarafından tespit edilmiş akademisyen başvurucların başvurularıyla ilgili olarak kabul kararları vermesi beklenmekteydi. Ancak, kamuoyuna da yansıdığı üzere, OHALİİK, barış akademisyenlerine ilişkin kararlarını, AYM'nin Fusun Üstel ve diğerleri kararından iki yıldan daha uzun zaman geçtikten sonra, 2021 Ekim itibari ile ve ret yönünde vermeye başlamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin ifade özgürlüğü lehine karar verdiği böyle bir konuda dahi, OHALİİK, kararlarını, ilgili AYM kararından fazla uzun bir süre sonra ve olumsuz yönde açıklayabilmektedir. OHALİİK'in, AYM ve ceza mahkemeleri kararlarına karşın ve fazla geç olarak vermiş olduğu ret kararları; kamuoyunda, Bildiri'ye rıza gösteren akademisyenlerin maruz kaldıkları fiili bir "ceza" olmanın ötesinde, Anayasa gereği, kesinleşmiş yargı kararlarının açık bir ihlali olarak değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda;

- 1) OHALİİK, 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur. Komisyon, faaliyet süresinin art arda uzatılması sonucunda, olağanüstü halin kaldırılması sonrasında da yıllardır faaldir. Olağanüstü halin bitmesine karşın, olağanüstü KHK'leriyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin ellerinden alınan haklarının iadesi için, adil yargılanma hakkının gereklerini karşılamayan ve yargısal hüviyeti bulunmayan olağanüstü hal kökenli bir komisyona başvurmak zorunda olmaları, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama özgürlüğünü sınırlandırmakta mıdır? Sınırlandırmada meşru bir amaca dayanma ve gereklilik ölçütleri sağlanmış mıdır?
- 2) Birinci soruyla bağlantılı olarak, her ne kadar olağanüstü hal hukuken sonlanmış görünse de; onun yarattığı kurallar ve kurumların varlıklarını sürdürmekte olduğu dikkate alındığında ve olağanüstü KHK'leriyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin ellerinden alınan haklarının iadesi için halen olağanüstü hal kökenli bir komisyonun vereceği kararı beklemek zorunda oldukları sabit olduğuna göre, 2022 Ocak ayı itibariyle Türkiye'de olağanüstü halin fiilen devam mı etmektedir?
- 3) Mayıs 2019'da Cumhurbaşkanı tarafından açıklanan Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde, "*Olağanüstü hâl süresince alınan bütün tedbirlerde, başta Anayasa olmak üzere uluslararası yükümlülüklerden kaynaklanan "zorunluluk" ve "orantılılık" kriterlerine hassasiyetle uyulmuştur*" denilmiştir (YRSB, s.8). Anayasa Mahkemesi'nin ifade özgürlüğü kapsamında olduğuna hükmettiği ve ağır ceza mahkemelerinin beraat kararları verdiği bir bildirinin rızacıları oldukları için üniversiteden çıkarılan akademisyenlerin başvurularına ilişkin olarak OHALİİK'in yıllar sonra verdiği ret kararlarının, Anayasa'nın 138. ve 153. maddelerinin ışığında, anılan "zorunluluk" ve "orantılılık" ölçütlerine uymakta mıdır?

İşot

- 4) Anayasa Mahkemesi'nin ifade özgürlüğü kapsamında olduğuna hükmettiği ve ağır ceza mahkemelerinin beraat kararları verdiği bir bildirinin rızacısı oldukları için üniversiteden çıkarılan akademisyenlerin başvurularını dahi reddedilen OHALİİK'in, yüz bini aşkın yurttaşın yaşamlarını kâbusa çeviren kamu görevinden çıkarma kararlarına ilişkin başvurularla ilgili olarak verdiği ret kararlarının hukuki gerekçesi nedir?
- 5) OHAL Komisyonu'nun kararlarını hangi ölçütlere göre aldığının anlaşılması mümkün değilken; Komisyon kararları, başta silahların eşitliği ilkesi gelmek üzere adil yargılanmanın asgari gereklerini karşılamazken ve üzerlerine atılı suçlardan kesin hükümle aklanan insanlar hakkında dahi Komisyon tarafından ret kararlarının verildiği de sabit olduğundan; yargısal başvuru yapma hakkına sahip olabilmek için vereceği kararın yıllarca beklenilmesi gereken OHALİİK'e yapılan başvuruların etkili başvuru hakkının gereklerini karşılamakta mıdır?
- 6) Olağanüstü hal KHK'leriyle kamu görevinden çıkarılmalarından altı yıl sonra OHALİİK'in haklarında halen karar vermediği başvurular olduğu dikkate alındığında; sırf onca yıl sonunda, adil yargılanma hakkının gerektirdiği güvenceleri hiçbir şekilde karşılamayan OHALİİK'in ret kararlarının akabinde yargısal başvurunun mümkün olması, makul sürede yargılanma hakkının gereklerini karşılamakta mıdır?
- 7) OHAL Komisyonu, ağır ceza mahkemeleri ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilmiş olan aklama kararlarına karşın barış akademisyenlerinin başvurularını yıllarca beklettikten sonra reddetmiştir. AYM kararına meydan okuması itibarıyla, ret kararlarının Anayasa'nın diğer birçok maddesine aykırı olduğu hususunun sabit olmasından bağımsız olarak; OHALİİK'in, barış akademisyenleriyle ilgili kararlarını AYM'nin Füsun Üstel ve diğerleri kararının hemen akabinde vermeyip, iki yıldan uzun bir süre sonra vermesinin, Anayasa'nın 36. maddesinin ve AİHS'nin 6. maddesinin bir gereği olan makul sürede yargılanma hakkının ihlali değil midir?
- 8) Yüksek Seçim Kurulu; KHK ile görevlerinden ihraç edilen Prof. Dr. İbrahim Özden Kaboğlu, Prof. Dr. Cihangir İslam ve Prof. Dr. Yüksel Taşkın'ın milletvekili adaylıklarına yönelik yapılan itirazı reddetmiştir ve ikisi, 2018 genel seçimlerinde milletvekili olmuştur. AYM ve ağır ceza mahkemelerinin suç olmadığını tespit ettiği, YSK'nin milletvekilliğine mani olmadığına hükmettiği bir bildiri nedeniyle OHALİİK'in KHK ile üniversiteden çıkarılmış milletvekillerinin başvurularını reddetmesi karşısında; Anayasal organlar olan AYM, ağır ceza mahkemeleri ve YSK'nin kararları mı, yoksa anayasal bir kurum olmayan OHALİİK'in kararları mı önce gelmektedir?
- 9) Önceki soruda adı geçen iki profesör, Yüce Meclis'te -kanun teklifi verme ve kanunları oylama yetkisini de haiz olmak üzere- yasama faaliyetinde bulunabilirlerken; bir yürütme işlemi sebebiyle beş yılı aşkın bir süredir üniversitelerde ders verememektedirler. Bu durumun, Türkiye hukuku açısından bir çelişki değil midir?
- 10) YRSB'de; AYM ve AİHM kararlarında yer verilen ihlal alanlarına ilişkin etkili çözümlerin geliştirileceği; Hâkim ve Cumhuriyet savcısı kararlarının, AYM ve AİHM kararlarına uygunluğunun meslekte yükselme süreçleri ve denetimlerinde gözetilmesinin sağlanacağı ifade edilmiştir (YRSB, s.29). Yine İnsan Hakları Eylem Planı'nda, yargı kararlarının AYM ve AİHM kararlarındaki standartları karşılayacak şekilde oluşturulmasını sağlamaya yönelik olarak meslek içi eğitim faaliyetleri düzenleneceği belirtilmiştir (İHEP, s.32). Hal böyleyken; AYM'nin Füsun Üstel ve diğerleri kararını, iki yılı aşkın bir süre bekledikten sonra göz göre göre çiğneyen OHALİİK'in kapatılması ve Komisyon üyeleri hakkında idari ve/veya cezai müeyyide uygulanması için ne gibi girişimleriniz olacaktır?

Hale